

כיצד לומדים תנ"ך על פי הרב קוק

יום עיון למרן הרב קוק זצ"ל – מכון מאיר

לתאר את ערכו של ראובן ע"פ זאת המדה, עלינו לשוב לאחור ע"פ אור הדרש שבתורה שבע"פ, שהשאירה לנו תורה ברישומיה הנאמנים, עד שכל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, ודוקא ע"י עומק הדרש אנו באים להמטרה של הצגת הענין במעטפה זאת למען התוכן הפנימי הנוגע לנו, שמעלה עליו הכתוב כאילו כך היה.

6. מאמרי הראי"ה עמ' 509; על דעת ד' ומלחמות ד' אין אנו אחראים על כל המעשים שעשו גדולי האומה. לפעמים הננו מוצאים. ע"פ גדולי ישראל. הערות של מהארות על מעשים של רבים וגדולים מגדולי האומה: אבותיה. מלכיה, נביאיה וכהניה וכבר העיר הרמב"ם בפרק ז. מ"שמנה פרקים", שאין מתנאי היותר שלם שבכני אדם השלמות הגמורה בלא חסרון, וישנם מעשים שנעשים ע"פ גדולי גדולים שהם ראויים לבקרת. ונפוצים מאמרים כאלה בדברי הז"ל ובספרי הראשונים גלויים לכל דורש. אבל לא בשביל המעשים הכודדים, שלפעמים יעברו על המדה בשביל האידיאל הכללי. ... תרופה כללותו של האידיאל המקיף את הנשמה כולה.

5. עין אי"ה שבת ב', ה', מ"ד
א"ר שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, שנאמר 'זיהיו בני יעקב שנים עשר', מלמד ששקולים כאחד, אלא מה אני מקיים 'וישכב את בלהה פילגש אביו', מלמד שבלבל מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עם בלהה. הרשימות הקדושות שכל המאורעות שע"פ החכמה האלהית העליונה צריכות הנה להכתב בתורה, איך הן ראויות לעשות עלינו, שקול הכל בפלס וקו משפט אלהי. וכאשר אותו המובן של הסיפור, היסוד הפנימי שבו שהוא צריך לרשום בנפש, אם יתואר כפי פשוטו, לא נוכל מרחוק לפעמים להבין את עיקר ערכו, אז נשקל בשקל הקודש ע"פ אל דיעות באיזה לבוש יתלבש הסיפור, באופן שכאשר יגיע אלינו, יהיה ערכו ממש אותו הערך הראוי שיעשה רישומו עלינו. ובוזה המהלך תתאחד תורה שבע"פ עם תורה שבכתב, שאם במהלך הזמנים ימצא שאותו הרושם שהמעטפה של הענין פועל עלינו כבר יצא מגדרו מצדנו, והדבר פועל עלינו שלא כפי המובן הראוי, ע"כ תגלה אז לנו האורה של תורה שבע"פ, ע"פ רשומי הדרשות, להוביל את רעיונינו אל עצם המאורע כמו שהוא, שאז בקבצנו יחד את הרושם הפשטי הנראה מדברי תורה בחיצוניותם, ואת הרושם החיפשי הבא מעומק הדרשה, שכל אחד מאלה יש לו נטיות מיוחדות לפעול על הנפש, המובן הפשטי מצד פשטותו והרגלנו בו מנעורים, והרושם המדרשי מצד חידושו ורוממות מחקרו, בהתחברם יחד ישמר הרושם הנרצה כפי המחוגה האלהית הראויה לדרכי תורת חיים על ישראל. פעולת האבות, הגדולה מאד על ישראל, היא כוללת ג"כ שכל פרטי סדרי חייהם פעלו את פעולתם על האומה בהוה ובעתיד, וק"ו בעבר. הרוח השורר בבית יעקב, שעל שמו נקראנו כולנו, הוא מתהלך גם עתה בקרבנו, וכל האור שבתוכו הוא מאיר בלבבנו עדי עד. ואם עבר על הבית איזה רושם ערפלי, הנהו עושה גם עלינו את רישומו, ואנו סובלים ומתעודדים להאירו, כי ד' הנטויה על עמו ונחלתו. רוחו הגדול והתמים של אבן ישראל, יעקב אבינו, כפי אותה המדה אשר מלא את הבית, אנו מלאים גם אנו מהודו, ואם איזה רוח עבר, וע"י איזה סכסוך פנימי נתכוון מעט אורו של ישראל מהופיע בכל עזו בבית פנימה, הנה ליקוי אור זה מגיע לנו ממרחקים בתור פגימה גדולה ורבתי ערך. ע"כ, במחוגה אלהית נשערה אותה ההשתנות של הופעת כחו של יעקב אבינו במלא עזו במשטר הבית ע"י הפגעתו של ראובן, ע"פ פעולתה בחלישות החיל של קדושת אמת המגיע לנו מזה, דוקא כאילו שכב עם בלהה. אמנם בחפצינו

1. מאמרי הראי"ה עמ' 470; היסודות הכוזבים של מבקרי המקרא
ההבדל בין קדש לחול הוא לא בכמות. למשל לומר שכאן היסודות מרובים וכאן מועטים, לא בזה עיקר ההבדל אלא עיקרו הוא באיכות. הקודש והחול הם שני דברים שאין להם שום קשר ומי שרוצה לגשת אל הקדש כניגש לדבר חול אין לו שום מושג. משל לאדם הרוצה להשתמש בחוש שאינו כמקומו. לדוגמא. כשם שאין לראות כפה משום שחוש הראיה שייך למוח ולעינים. וכן אין למושש בחוש הריח שתפקידו הוא עדין מאד. כך אי אפשר לגשת אל הקודש כמו שנגשים לדבר חוליק, מכאן הסיבה שהרבה מבקרי מקרא טעו מבחינה תאורטית והיפוטתית (השערות).

2. מאמרי הראי"ה עמ' 404; הקודש והחול א'
הקודש והחול יחדיו שני יסודות של חיים הם לנו שניהם דורשים מאתנו פתוח והערכה נכונה. טפול והשגחה, והמזיגה היפה של שניהם. ביפויים ושפורם. תעלה את כל העולם לערך העליון של הדרת עזו קודש קדשים אם יאמר החול להנתק מן הקודש ולהפקירו, שולח החול בעצמו בזה יד כנפשו. ואם יאמר הקודש לעזוב את החול. הרי הוא מדלדל בזה את כל ערך החיים וכל ערך המפעל וההשפעה שלו. לטובתו ולטובת העולם.

3. מאמרי הראי"ה עמ' 407; הקודש והחול ח'
צריך להגדיר את גדריו הקודש וגדריו החול בכל מערכות ההוה. בכל ארחות החיים. בכל חיי הפרט ובכל חיי הכלל רק עם ההגדרה הנכונה. עם ההבדלה המדויקת בין הקודש ובין החול. תקום ההתאחדות שביניהם וההתיחדות השרשית הנמצאת במקורם.

4. מאמרי הראי"ה עמ' 400; ראשית דברים ד'
יש עולם של חול ועולם של קודש, עולמים של חול ועולמים של קודש. העולמים סותרים זה את זה. כמוכך הסתירה שביניהם היא יחוסית: האדם. בהשגתו המצומצמת, אינו יכול לפשר בין הקודש ובין החול ואינו יכול להשוות את סתירותיהם, והן אמנם מיושבות ברום עולם, במכון קודש הקדשים.

מו. אלא מה אני מקיים 'וישכב את בלהה פלגש אביו', עלבון אמו תבע, אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי, עמד ובלבל את מצעה. ההוה והעתיד המה שני העמודים שעל פיהם יבנה אושר הכלל והפרט, אושר הבית והאומה. כשההנהגה היא מושלמת ומוצלת מכל תחתים שבדרכים, אז יגלה ההוה בכל אורו, ויהיה גם הוא מדריך נאה אל העתיד הנשגב ונשא ממנו. דרכי ההוה הנאים והטובים, הממולאים ברכה ויושר, הם הם ראויים הנם לנשאות אותנו אל העתיד הטוב והמרומם. רק ע"י מכשולים ופרעות יהרס היחש שבין ההוה והעתיד, והפרט וכן הכלל יהיו צריכים לדלג על רגשי ההוה מאין פנות להגיע על ידם לאורח חיים הסלול של העתיד. הרוח האצור בראש מקור בית יעקב נתן לנו אלה שני הדרכים הכלליים, אמנם לא נבצר גם מהם איזה האפלה, ככל עניני עולמנו שעדיין אינם שלמים במילואם. בנין עדי עד, בנין בית לעולם, לדורות ולאומה, הוא נכון ג"כ להיות מאושש, עם כל מרחק חזיונו, על יסוד המאיר של ההוה, הרואה לפניו את יושרו וטובו ג"כ בגלוי, בלא חשבונות רבים, בטרה הטבע, ועצם [ה]הרגשות הישירות הנובעות מנפש חיה קדושה ושלמה. ברחל נתגלמה התעודה הזאת, אותה מצא אבינו יעקב ראשונה, ואהבה ע"פ האוצר הצפון שלפניו נגלה מנפשה. זה העולם הגלוי, היה לפי דעו ג"כ הנושא של העולם הכמוס והמכוסה של העתיד הרחוק. אם כך היה מצב העולם, אם כך היינו גם אנו ראויים שהאושר המכוסה והרחוק יהיה בדרך ישרה, באין מעיק וצרה, מופיע מהאושר הקרוב והגלוי, אולי היה הענין נשאר כך. אבל לא כך היתה עצת ד' הנפלאה והרוממה, בכמות היה העולם המכוסה הרחוק התעודה של הקמת בית עולמים לעם ד' ונחלתו מעותדה ללאה, ובאופן נעלם ומופלא, באורח אשר ההוה שלו לגמרי נסתר ונעלם היה מיעקב, בא הדבר לתעודתו. כן הוחק ג"כ ביסוד בנין הישראלי לשא עין למרחוק, ולפעמים רבות ג"כ בדליגת ההוה, או בעשיית צרה לו, למען העתיד המכוסה הרומם והנעלה. מ"מ בעולם ההוה לא הושלך מיסודו הכלל הגדול שהשאפה ראויה להיות לעדי עד, שיהיה ההוה מאיר ומזהיר גם הוא, וממנו - מאורו וישרו - יקח לו העתיד את גדלו וזרחו. רחל היתה עקרת הבית, וגם בניה של לאה מודים בדבר, 'כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל', הקדימו רחל ללאה. מצד היושר העליון שהופיע באורו של יעקב, כך היה הדבר נכון. כל מה שההוה הוא יותר מזוקק מצד רוממות מעלתו של האדם, כך הוא יותר ראוי שהוא בעצמו יהיה הבסיס של העתיד. ולא די יסוד העיקרי של ההוה, כ"א ג"כ כל הרחבותיו, כל הנצרך לו ונלוה אליו, הכל יכון להיות מוסד בנין עדי עד, בלא העקה ולא דחיית הפסד והקטנת ערך העתיד העומד להיות הולך וגדול, הולך וקדוש לעד. ההוה הזה ג"כ רענן הוא באיש תם, בבחיר שבאבות, המתמם

את הסגולות כולן לבנין רם ונשא, המלא חיים של קודש קדשים בכל גמרם ומילואם גם בהוה, כפי הצביון של העתיד המתעלה ברום מעלותיו, עד שכל הנטפל עם ההוה הנעלה הזה הרי הוא בערכו ומעלתו, הוא מפלס נתיבו ועושה פעולתו, חיי שעה וחיי עולם לא יתפרדו. ע"כ, שפחת רחל, בלהה, היא לקחה מקומה באמונה אחר מתתה. מעלה זו, לא היתה יכולה להתכנס בכל עזה בלבב ראובן. ערך ההוה המאיר, העומד לרכס את העתיד אליו בהתרחבו בכל ענפיו, היה ראוי להיות צפוי רק לאבן ישראל, שדמות דיוקנו חקוקה בכסא הכבוד, וראובן בא בטענה, אם אחות אמי נעשה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תעשה צרה לאמי, ובלבל את מצעה.

מו. אחרים אומרים, שתי מצעות בלבב, אחת של שכינה ואחת של אביו, והיינו דכתיב 'אז חללת יצועי עלה', א"ת יצועי אלא יצועיי. ההפרש שיש בסדרי החיים כולם, בין אותו הסדר הנמשך מרוח כזה שעלה עד אותו המקום שיוכל לשאוב מן ההוה עצמו את כל הטוב של העתיד, ומחיי שעה עצמן מקור עולמים לחיי עולם אל אותו הסדר הנמשך בסגנון של חיים שצריך להקרע לגזרים, שיהיו בו חיי עולם וחיי שעה מחולקים ודוחקים זה את זה, שאין העתיד הרחוק מתברך כ"א מדחיקתו של ההוה, וההוה איננו מוצא את יסודו והרחבת הוייתו כ"א ע"פ דחיקת העתיד, אע"פ שהוא מודה שהוא מכשיר אליו ושהנצח הרחוק והעומד עדי עד הוא תכליתו, הוא גדול מאד. הסיודור הנורמלי, שבו אחז יעקב בתחילה בסיודרי ביתו, לבסס את העתיד המושקף מרחוק לו, בתור אחד האבות ובחירם, הנועד ליסוד האומה הסגולית בשבטי יה עדות לישראל, ע"פ הסיודור של יושר ההוה הנובע מהתגלות הנשמה במועדה וזמנה זה, אמנם נתרעע מעט בקלקול שע"מ לתקן ע"פ עצת ד', שנכנסה לאה לגורלו, את אשר לא פלל מראש. זה אמנם יעשה את פריו, שבסדר האומה הוכרח הדבר שלא יתנהלו הענינים לאטם כ"כ, והעתיד יתפרץ ג"כ הרבה בחיי ההוה לרוממו ולקדשו. אבל לא נתן מקום בהנהגת הבית לדחיקת שליטת ההוה בשביל העתיד המכוסה, כ"א הדברים כ"כ תמימים באו, והסדרים כ"כ נוחים קדושים ומתאימים, עד שהרחבת הרגש הנובע ממצב ההוה והשלטון במועדו, יתן יד להעתיד ג"כ לתן לו את חלקו ולהצטרף אליו כראוי. הרושם הביתי של בית יעקב הוא רושם גזעי באומה לדורותיה, בילבול היצוע, שינוי סידרי הבית בחוזק יד שלא ממקור הרגש של ההוה כ"א מפאת הדברים שנתגלגלו מהעתיד הרחוק והמכוסה, זה לא לבד שעל ההוה פועל שלא באורח שלם והגון, כ"א ג"כ העתיד עצמו סובל ממה שבסיסו ההוה איננו מתרחב ומתפתח בבטחה כראוי, והמגמה האלהית של העתיד המכוסה, שראשי האבות הנם שותליו ומסבביו בעצת ד', גם היא סובלת מהירוס הסיודור מתחתית מעלותיו עד רומו, שתי מצעות בלבב, אחת של אביו, ואחת של שכינה, א"ת יצועי אלא יצועיי.